

unt van de
neerden gin-
en heilsleer
en ook deze
oofdstuk: de

rdeeling van
verdediging
r der Schrift
kende plaats
dat de Geest
valke de ver-
van Dooper-
verstaan zijn
t woord, ten
s een doode
n. De Schrift
gen: ze was
r laat stellen
tij; men kon

neerden een-
ter, waarvan
doodslaat,
andeling van
it hier onder
de letter der
it is niet onze
der optreden,
er op wijzen,
m tijd in de
e-gereformeer-
het nieuwste
s, dat volgens
t behulp der
n"; en waar
wet gedaan
t bijzonder
vat God er
dan ook dit
wetstafel niet

vertaald; en
eksche woord
zijn, maar al
aulus' brieven
n is z.i. elke
over de letter
t soomatische
zin zou staan.
ereformeerden
enthousiasten,
t waar laatst-
chten te geven
chreven woord
dat dan niet
als b.v. bizon-
gen, gesprek-
afkomstig, on-
nover het "ja"
n hun "neen";
zulke private
f deze gelijke
ja zelfs een
e consequentie
op neerkomen,
dere revelaties
egrepen. Maar
Schrift en toe-
Het "proton
hten zagen de
etspoor gaande
hten, een regel
t op aan kon-
ielden zij vast
ook aan het
te redeneeren,
had gesproken,
doch uit de
en met behulp
denken. Daar-
jke woord, dat
ver had gehad

n Herrnhuters,
27 van zichzelf
lyng van den
den Heilige",
dige licht"
n tegenstelling
ven-bijbel, dan
er, dat onder
ke gaven van
in geen enkel
chriftlietler zelf;
erregen onder
rwns, dezelfde
val onophoude-
zij opmerkten.
de gereformeer-
de "mystici"
ift, zoo merken
n "Delphisch
an de werking
vaar men meer
ze geen "was-
aanpassen bij
n maastaf,
van lood, maar
a maastaf, die
aal dat te meten

was, doch die omgekeerd de pretensie voerde, dat het-
geen men optrok en opbouwde door en aan dezen maat-
staf diende te worden beoordeeld.

Het is op deze gronden, dat zij tegenover allen
onvasten schijnmaatstaf der mystieken steeds weer
opriepen tot de gehoorzaamheid aan de H. Schrift. In
dezen geest wordt tegenover de Herrnhuters met hun
hierboven gereleveerde theorie over de „zalving vanwege
den Heilige" het geschrift gesteld van D. Gerdes:
„Waarschouwend Verhoog tegen de Herrnhuters, raken-
de de Zalvinge der Gelovigen"; eveneens de „Herderlijke
Brief van Predikanten en Ouderlingen te Amsterdam",
alsmede een geschrift van A. Voget: „Van de valsche
Mystieke Godtgeleertheid", alsmede G. Kulenkamp: „En-
thousiastery der Herrnhuters". De Moor in zijn bekenden
commentaar op a Marck zegt dan ook, dat „de mystici",
die ten onrechte zich pïstisten noemen en die extra-
ordinaire openbaringen prefereren boven de Schrift,
te bestrijden zijn, waarvoor hij weer verwijst naar Voget,
a.w., Pictet, Cremer („Evangelische Zedenketen"), als-
mede naar een uitspraak der theologische faculteit van
Groningen in antwoord op een vraag eener Groningsche
synode, rakende de kwestie van de intuïtie (het instinct,
den innerlijken impuls), de goddelijke antwoorden en
nieuwe profetieën, waarover weer Driessen heeft ge-
handeld.

En zoo blijkt het, dat de wagen niet vooruit, doch
in achterwaartsche richting bewogen wordt, wanneer
onder ons aan deze Schriftwaardeering weer tekort-
gedaan wordt door betoogen, die soms aan de drijvers
van bijzondere openbaringen tegemoet willen komen.
Wij blijven dan ook waarschuwen tegen de richting, die
reeds herhaaldelijk in ons blad gesignaleerd werd, welke
de dogmatiek weer in verband wil zetten met de
mystiek (zie wat we verleden week opmerkten in be-
trekking tot Prof. Hepp); een richting, die reeds lang
de intuïtie heeft in bescherming genomen en die mis-
schien ook mede onder invloed daarvan professorale
vertoogen heeft helpen leveren over continue of ge-
continueerde bijzondere openbaring.

K. S.

Een opmerking van „De Heraut".

Eenige weken geleden heeft „De Heraut" in haar
eerste artikel over het „nieuwe kerkrecht" ook even
mijn naam genoemd. Het liep daarbij over wat ik heb
geschreven over de Asser synode, waarmee ik volgens het
blad dit nieuwe kerkrecht reeds zou hebben aanvaard.
Het is niet zonder eenige moeite me gelukt, te weten
te komen, op welke uittaling van mij „De Heraut" zal
hebben gedomd. We hebben althans enkele regels schrift
kunnen ontdekken, die het blad op het oog kan hebben
gehad. Gaarne zullen we op dit punt het blad te woord
staan; maar we zullen voor de goede orde aan dit
orgaan eerst de gelegenheid geven, de hoogmoedige
rectificatie aan te brengen, waarop Prof. Dr S. Greijdanus
recht heeft. Van hem toch schreef het blad iets, ook
weer rakende de Asser synode, dat met de feiten in
strijd was; en hoewel Prof. Greijdanus dit aanstonds
heeft rechtgezet, bleef in het nummer van verleden
week de rectificatie uit. Zoodra „De Heraut" kwestie
A heeft afgewerkt, willen wij kwestie B met genoegen
afhandelen.

K. S.

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 28, Groningen.)

De bekeering van Augustinus.

In verband met het „krijgen van teksten" wees
een collega mij op de bekeering van Augustinus;
hij meende, dat de wijze, waarop zich
deze bekeering toedroeg, eenig licht verschaft over
de vragen, die bij de bespreking van dat teksten-
krijgen aan de orde komen.

De geschiedenis dezer bekeering, zooals Augustinus
zelf die beschrijft in boek VIII, hoofdstuk 12
van zijn Belijdenissen, is bekend.

Reeds lang was er in Augustinus' leven de wor-
steling om de zonde los te laten en waarlijk te gaan
leven naar den Wil van God.

Toch kan hij er maar niet toe komen den be-
slissenden stap te doen.

Op een dag zat hij met zijn vriend Alypius in
den tuin, een prooi van heftige gemoedsbewegin-
gen. Om zich uit te kunnen schreeuwen ging hij alleén
den tuin in en wierp zich neer onder een vijge-
boom. Daar weende hij en riep tot den Heere:
„Hoe lang, hoe lang? Morgen en weer morgen?
Waarom niet nu? Waarom niet in dit uur het
eind van mijn schande?"

„Zoo" (en nu laat ik verder letterlijk de woor-
den van Augustinus volgen), „zoo zeide ik en
weende in de bittere verbrijzeling mijns harten. En
zie, daar hoorde ik uit een naburig huis een stem
als van een jongen of een meisje, dat weet ik niet,
die zingend sprak en dikwijls herhaalde: „Neem
op en lees, neem op en lees!" En met een oogen-
blikkelijke wisseling van de uitdrukking op mijn
gelaat begon ik mij ingespannen te bezinnen, of
soms kinderen bij een of ander spel iets derge-
lijks plegen te deunen. Maar het viel mij in het
geheel niet in, die woorden ergens te hebben ge-
hoord.

Ik onderdrukte den aandrang der tranen en

stond op, geen anderen uitleg gevend, dan dat mij
werd bevolen van Godswege, de Schrift te openen
en het eerste hoofdstuk, dat ik vond, te lezen. Ik
had immers van Antonius gehoord, dat deze door de
voorlezing van het Evangelie, bij welke hij toe-
vallig was gekomen, zich liet vermanen, als werd
het hem gezegd, wat voorgelezen werd: „Ga heen,
verkoop al wat gij hebt, geef het aan de armen
en gij zult een schat hebben in de hemelen, en
kom dan en volg mij." Door zulk een godsspraak
had hij zich terstond tot God bekeerd.

Ijlings keerde ik alzo terug naar de plaats,
waar Alypius zat. Daar had ik immers het boek
van den Apostel neergelegd, toen ik vandaar was
opgestaan.

Ik greep het, deed het open, en las stil de plaats,
waarop het eerst mijn oogen vielen: „Niet in
drinkgelagen en dronkenschap, niet in slaapkamers
en ontuchtigheden, niet in twist en naijver; maar
bekleedt u met den Heere Jezus Christus en ver-
zorgt het vleesch niet in wellustigheden".

Verder wilde ik niet lezen; het was ook niet
noodig. Terstond immers met het lezen van dezen
zin, stroomde de zekerheid als een licht in mijn
hart, en alle duisternissen van twijfel vluchtten
uiteen!"

Tot zoover het verhaal van Augustinus.

Enkele dingen wil ik hierbij opmerken.

a. Van teksten krijgen in den zin, waarin ik dat
bestreden heb, is hier geen sprake.

Het Woord, dat Augustinus aangreep en tot de
beslissing bracht, leest hij uit de Schrift. Niet
door een directe inspraak, maar door de Schrift
spreekt God tot hem.

Voor dat zoo maar krijgen van een tekst zal
men zich op deze geschiedenis zeker niet kunnen
beroepen.

b. Het eenige, wat uit dit voorval zou kunnen
blijken is, dat God, door Zijn Voorzienige leiding,
somslieds een mensch, bij het lezen van —, of het
luisteren naar Zijn Woord, bij een juist voor hem
in zijn omstandigheid passend Schriftgedeelte be-
palen kan.

Natuurlijk is dat zoo.

Zou Hij niet het slaan van een klok, het ritselen
van een blad, een lied van een kind kunnen ge-
bruiken om mij er toe te brengen Zijn Woord open
te slaan?

Zou Hij, Die alles bestuurt, ook niet den
Bijbel open kunnen laten vallen bij zulk een tekst
als ik juist op dat oogenblik behoef?

Maar, nog eens, dat is niet het direct inspreken
in mijn hart van een waarheid, die in het Woord
voor mij reeds te vinden is.

c. Maar nu zou ik willen vragen: doen wij er
goed aan, wat Augustinus hier van zichzelf ver-
telt, zoo maar critiekloos, als normatief aan te
nemen?

Ik voor mij, het moge wat eigenwijs klinken,
ben daar toch wat huiverig voor.

Het spreekt vanzelf, dat ik hiermee niet bedoel
te zeggen, dat ik er aan twijfel of Augustinus
wel naar waarheid weergeeft wat hem is over-
komen.

Voor mij is het de vraag of wij, wat de kerk-
vader hier vertelt, wel kunnen aanvaarden als:
„Schriftuurlijke bevinding".

Waarom bestond toch deze bekeering van Augustinus?
Of, met andere woorden, waartoe werd hij bekeerd?

In het slot van hetzelfde hoofdstuk, als waarin
hij het pas verhaalde gebeuren vertelt, zegt hij:
„Gij hebt mij immers tot U bekeerd, zoodat ik
naar geen vrouw meer vroeg, noch naar eenige
verwachting, die deze wereld wekt".

Augustinus kwam er door zijn bekeering toe, te
breken niet slechts met de zonde van ontucht,
maar ook met het huwelijk en met alle „aardsche"
genieting. M.a.w., hij is bekeerd tot het monniken-
ideaal.

Nu is dat in het algemeen zeker niet Schriftuur-
lijk, om dat te zien als Godzaligheid bij uit-
nemendheid.

Van een monniken-ideaal weet Gods Woord niet.
Maar in het bijzonder bij Augustinus was deze
houding zeker niet goed.

Hij had geleefd met een meisje, bij wie hij een
zoon had.

Omdat zij een „echt" huwelijk in den weg stond,
had hij zich van haar losgemaakt.

Zij was naar Afrika teruggekeerd, Gode belo-
vende, dat zij van geen anderen man zou willen
weten, dan van Augustinus; hun zoon bleef bij
Augustinus achter. Was het nu niet zonder meer
roeping van Augustinus geweest met dit meisje te
trouwen?

Was dat nu waarachtige vroomheid om haar te
laten voor wat zij was en zelf als coelibatair zijn
pad te gaan? Was dat Schriftuurlijk?

En nu zal men zeggen: „ja, maar gij vergeet,
dat Augustinus in dat opzicht kind van zijn tijd
was; men meende toen, dat dit de ware vroom-
heid was en zoo kwam het, dat bij Augustinus
de bekeering, die waarachtige bekeering leidde
tot zulk een leven.

Het echte in die bekeering was van God, de
gestalte, die zijn bekeering aannam, was vrucht
van den geest des tijds".

Daar zit in die redeneering iets waars.

In elken tijd zal het leven van Gods kind, ook
bij waarachtige bekeering, het kenmerk dragen
van den tijd, waarin men leeft.

Maar, is het hier toch niet iets anders?

Wat Augustinus hier vertelt van het wonderlijk
vinden van dien tekst, wortelt in die eigenaardige,
ascetische beschouwing der dingen en leidt tot
een sterk ascetische levenshouding.

Is Augustinus hierdoor niet mee geworden de
vader van dat Roomsche ascetisme, waarmee de
kerkhervormers, toen zij weer leerden luisteren
naar het Woord, kinderlijk en onbevangen, hebben
gebroken?

Is dat niet iets, dat ons vanzelf doet vragen, of
wij in die buitengewone dingen, die Augustinus'
bekeering begeleiden, wel te doen hebben met
buitengewone leidingen van Gods Voorzienigheid?

Treden hier niet veel meer verschijnselen op,
die vrucht zijn van het feit, dat Augustinus, in
heel zijn bekeeringsstrijd, veel meer gedreven is
door menselijke beschouwingen, dan door de
klare taal der Schrift?

Kreeg zoodoende die strijd bij Augustinus geen
onschriftuurlijke verwickelingen om zoo te leiden
tot een ontknooping, die, in den grond echt, toch
zoo veel onschriftuurlijks aan zich had, dat men
zéer, zéer voorzichtig moet zijn, met daaraan een
normatieve waarde toe te kennen, door te zeggen:
„ja, zoo kan het ook, dat is ook een weg, dien
God met Zijn kinderen houdt"?

Is het niet beter te wijzen op het gevaar, dat in
een dergelijk gebeuren schuilt, het gevaar van
eigenzinnig toepassen van Woorden Gods, en er
op aan te dringen, dat men toch van stonden aan
buige, kinderlijk en eenvoudig, voor het Woord?

In elk geval, hoe men de dingen hier ook ziet,
iets, waarmee te verdere zou zijn het krijgen
van teksten, ligt in deze bekeeringsgeschiedenis
zeker niet.

D. v. D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Rationalisatie en Mechanisatie.

III.

In het vorige artikel is reeds opgemerkt, dat
tengevolge van de rationalisatie en mechanisatie
verschuivingen op het gebied der voortbrenging
zijn opgetreden, die aanvankelijk gunstige resul-
taten gedeeltelijk hebben teniet gedaan.

Mr Colenbrander betoogde in zijn artikel in
„A.R. Staatskunde" (vierde kwartaal 1937), dat
de ontwikkeling der techniek in het algemeen geen
nadeelige gevolgen voor de werkgelegenheid had
behoeven te hebben, indien „niet diverse andere
factoren" hun werking hadden uitgeoefend. Zoo
bijvoorbeeld de ontvrichting van het wereldhan-
delsverkeer, de industrialisatie van landen, die tot
voor kort als zoodanig op de markt geen rol
speelden, de intrede van de ongehuwde vrouw in
het productieproces (waardoor in elk geval vol-
wassen mannen werkloos werden), de arbeidsduur
en enkele andere.

Ons bezwaar gold de gespatieerde uitdrukking.
Het is o.i. verkeerd om hier van „andere
factoren" te spreken. Want hun werking is het directe
gevolg van de rationalisatie en mechanisatie.

Het is niet onze bedoeling om in deze artikelen
uitvoerig over de twee eerste factoren te hande-
len. (Er bestaat trouwens tusschen die beide in-
nige samenhang). Wij hopen elders daarover meer
te schrijven. Enkele opmerkingen mogen hier vol-
doen.

De ontwikkeling der theoretische en toegepaste
natuurwetenschappen heeft het mogelijk gemaakt
om geheel nieuwe grondstoffen voor de vervaardig-
ing van afgewerkte producten te gebruiken. Ver-
schillende landen, die tot dusverre arm aan grond-
stoffen waren, kunnen nu materiaal van „eigen
bodem" verwerken, en hebben daardoor veel min-
der behoefte aan de producten hunner vroegere
leveranciers. Zelfs wanneer de normale handels-
betrrekkingen hersteld zouden worden, zullen de
nieuwere industrieën blijven bestaan. Zij leveren
dikwijls volwaardige artikelen, die uit het leven
der voortbrenging niet meer weggedacht kunnen
worden. We noemen slechts de stapelvezels en de
kunstharzen. Daarom is het zelfs de vraag of het
ooit tot volledig herstel der „normale handels-
betrrekkingen" zal komen.

Nu kan hiertegenover worden ingebracht, dat
de fabricage van de hier bedoelde stoffen (die
alleen, zooals trouwens bij elk chemisch proces,
oeconomisch mogelijk is door toepassing van vol-
ledige mechanisatie) toch bedoelt het „levenspeil"
te verhoogen, en daarin, althans gedeeltelijk, ook
geslaagd is.

In zekeren zin aanvaarden wij deze bedenking.
Men worde echter bij de beoordeeling van het ge-
entameerde probleem niet al te sterk geboeid door
de veelsoortige, veelvormige en veelvorige klee-
ding van den tegenwoordigen tijd, noch door het
prachtige materiaal, dat de persen der kunst-
harsenfabrieken — radio„kasten", de accessoria
der auto's, sieraden, enzovoorts — verlaat. Want
de vervaardiging van talrijke zoogenaamde syn-

thetische stoffen (niet in de eerste plaats de hier genoemde) geschiedt in de autarkische landen op kosten van de consumptieve kracht der bevolking. Niet alleen is het enorme kapitaal in de hier bedoelde bedrijven gestoken, voor een belangrijk deel aan de consumptie onttrokken, maar ook de producten in die industrieën gemaakt, vormen (door het gedwongen verbruik) een zware belasting voor het toch al weinig koopkrachtige publiek. Schijnbaar wordt het „levenspeil” verhoogd: een veelheid van goederen, die anders door gebrek aan grondstoffen niet kunnen worden geproduceerd, is beschikbaar. In werkelijkheid veroorzaken de fabricage en de consumptie intoring van het kapitaal.

Daar komt nog bij, dat door de ontwikkeling der techniek, de overheid in de aangeduide landen een belangrijke macht over het industriële leven verkregen heeft. Zij schrijft eenvoudig dwingend zowel de productie als de consumptie voor. Waar de bedrijfseconomie bepaalde grondstoffen als te kostbaar zou afwijzen (steenkool voor benzine of voor vetzuren, hout voor suiker bijvoorbeeld), beveelt de staat de voortbrenging daarvan, omdat hij (geleid door militaire overwegingen) oeconomisch onafhankelijk wil zijn. En de leiding kan dit doen, daar, van zuiver technisch standpunt bezien, de verwerking mogelijk is.

Het is te vroeg om over het hier slechts even genoemde probleem een volledig oordeel uit te spreken. Maar één conclusie staat vast: de moderne ontwikkeling der techniek oefent nu reeds haar invloed op de grondstoffenmarkten uit, en het gevaar is niet denkbeeldig, dat verschillende cultures of gewinningen op den duur schadelijke gevolgen van die evolutie zullen ondervinden, en daardoor ook de landen, die bij de productie van tot dusverre sterk begeerde grondstoffen belang hebben.

Daarom zij men ook voorzichtig met de opmerking, dat de ontwikkeling van het oeconomische leven in de landen, die naar zelfvoorziening streven, slechts een crisisverschijnsel is. Slaat zij, dan zal de afzet van de grondstoffen, die tot nu toe de eerste plaats innamen, nog meer moeilijkheden ondervinden dan nu reeds het geval is. Verhoging van het levenspeil (door de techniek) in het ene land, heeft dan verlaging daarvan in andere gebieden tengevolge. Mislukt haar streven dan zullen enorme kapitalen verloren gaan. Dat betekent armoede. Een tijdlang is dan het „levenspeil” op hooger niveau gebracht. Deze geforceerde verhoging zal zich echter wreken.

De techniek bevindt zich in een gevaarlijk stadium. „Oude, beproefde” grondstoffen worden „verlaten”. Zij vraagt lang niet overal, zooals vroeger het geval was, naar het beste ruwe materiaal, maar naar dat wat het dichtst bij de poorten der fabrieken te vinden is. Niet alleen in de autarkische landen!

Deze opmerkingen mogen voorloopig voldoende zijn om aan te toonen, dat de oeconomische gevolgen van de rationalisatie en mechanisatie niet zoo gemakkelijk kunnen worden overzien. De abnormale toestanden, waaronder wij gebukt gaan, zijn mede een gevolg van hun werking.

Deze gedachten leiden vanzelf tot een nadere beschouwing van de kwestie der kapitaalinvesteringen. Het is jammer, dat zowel Mr. Colenbrander als de redacteur van „De Opbouw”, wiens artikelen wij ook in deze discussies betrekken, daarover zoo weinig mededeelen.

Luisteren wij allereerst naar een oordeel van Minister Steenberghe, onlangs in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer, inzake het ontwerp-Bedrijfsvergunningswet uitgesproken.

„Een van de belangrijkste verschijnselen welke gedurende de laatste decennia hun stempel op het voortbrengingsproces hebben gedrukt”, aldus Z. Exc., „is het steeds sterker geprononceerde kapitaal-intensieve karakter van de voortbrenging. De vervaardiging van een aanzienlijk deel der nijverheidsproducten gaat gepaard met enorme kapitaalinvesteringen in technische installaties, waardoor het aandeel van de vaste kosten in den kostprijs dezer producten zeer aanzienlijk is. Deze omstandigheid houdt in zich een steeds aanwezige tendenz tot overmatige uitzetting van de productie boven de behoefte van de markt. Een prijsdaling, welke in het algemeen reeds wijst op een oververzadiging van de markt, zal voor de ondernemers een prikkel vormen niet om de productie in te krimpen, doch deze nog verder uit te breiden, aangezien hierdoor de kostprijs wordt verlaagd. Het prijsmechanisme heeft hier zijn correctieve werking verloren, met als gevolg ontwrichting van de bedrijfsstaten, groote kapitaalverliezen, dus nadeel voor die bedrijfsgroepen en voor de gemeenschap”. (Wij spat.)

Klaar zijn in dit oordeel de gevolgen der rationalisatie en mechanisatie voor het leven der voortbrenging tot uitdrukking gebracht.

Niet alleen de staten, welke naar zelfvoorziening streven, lijden onder de kapitaal-investaties, ieder land, ook het onze, ondervindt ze. We erkennen: er is belangrijk verschil. Daarnaast bestaat echter grootere overeenkomst dan hier en daar wel wordt

aangenomen. Het karakter der moderne technische productiemethodes verloochent zich nergens.

Het feit, dat het den kapitaal-intensieven bedrijven slechts goed gaat wanneer hun totale capaciteit benut wordt, maakt hen in hooge mate gevoelig voor de „conjunctuur”. (Eigenlijk is dit te mechanisch uitgedrukt: het bestaan van talrijke zulke bedrijven is een factor, die mede op ieder oogenblik de „conjunctuur” bepaalt). Men denke slechts aan de kunstzijde en aan de staalindustrie. Er zijn trouwens veel meer voorbeelden. Wanneer de productie beneden een bepaald percentage der capaciteit daalt, lijdt de fabriek verlies, ook al kan zij nog een „vrij goeden prijs” maken. De gevolgen daarvan zijn in het aangehaalde gedeelte uit de „Memorie van Antwoord” uitnemend beschreven; daaraan behoeft niets toegevoegd te worden.

Tot welke abnormale toestanden het tegenwoordige leven der voortbrenging leiden kan, geeft het volgende voorbeeld duidelijk aan.

Een der grootste Engelse blikondernemingen (in Wales) heeft met enorme kosten een nieuwe fabriek gebouwd, geheel „up to date”. Tot op heden werkt zij, praktisch gesproken, niet. Want haar productie zou de blikmarkt geheel in de war brengen; zij zou al producerende zichzelf en al haar medebedrijven vernietigen.

Die gevoeligheid der moderne technische bedrijven is mede een der oorzaken van de huidige stagnatie op de kapitaalmarkt. Het geld is nooit zeker van zijn rendement. Vandaar de groote aarzeling om het te beleggen. Juist de tegenwoordige abnormale toestand: opeenhooping van werkloos kapitaal aan de andere zijde en daartegenover honderdduizenden werkloze arbeiders, leert ons veel. Hij is mede een gevolg van de technische ontwikkeling.

Daar komt nog iets bij.

Iedere moderne kapitaal-intensieve industrie moet in korten tijd haar installaties afschrijven, daarboven extra reserves vormen, en bovendien groote sommen besteden voor onderzoekingen. Niet alleen omdat sommige machines snel „slijten”, vooral ook omdat altijd gerekend moet worden met uitvindingen, die plotseling totale vernieuwing van de apparatuur eischen. En zijzelf mag in het zoeken naar nieuwe procedés niet achterblijven. Het zou haar ondergang kunnen beteekenen.

Men bestudeere maar eens de verschillende jaarverslagen. Overal worden belangrijke gedeelten der winst gereserveerd; soms keert de leiding met tegenzin dividend uit; zij zou liefst alles achterhouden om de financiële positie krachtiger te maken. Maar straks moet zij voor uitbreidingen misschien een beroep op de kapitaalmarkt doen. En dan vormen een reeks „mooie dividenden” een goede aantrekkingskracht.

En de gevolgen van de werkloosheid van het kapitaal? Het geroep, dat de Overheid hier zal ingrijpen is niet van de lucht. „Zij moet de vicieuze cirkel doorbreken.” Want groote scharen wachten op werk. In naam van al deze getroffen worden de eisch gesteld, dat de regering de gestoorde geldcirculatie zal herstellen.

Wij onthouden ons op het oogenblik van een oordeel over die eischen, constateeren slechts het feit. Er is misschien inderdaad geen andere mogelijkheid.

Dat is de groote tragiek. Nu „helpen”, met de kans dat die hulp slechts schijnhulp is, of nog erger: op den duur schade veroorzaakt. Of „afwachten”? in de overtuiging dat pas straks werkelijk hulp verleend kan worden. En tevens de zekerheid hebben, dat thans door de werkloosheid de werkkraacht van het volk verzwakt.

De technische ontwikkeling plaatst voor groote moeilijkheden.

Enkele andere dan de nu genoemde, hopen we in een volgend artikel te behandelen. Zij hangen ten nauwste met het kapitaal-intensieve karakter der moderne industrieën samen. Deze bedrijven moeten namelijk ook „arbeids-intensief” zijn.

A.

B. t. B.

1) Wie zich voor deze industrieën interesseert, moge verwezen worden naar artikelen, die daarover in het tijdschrift „Op den Uitslag” verschijnen (vanaf Februari 1938).

2) Namelijk met betrekking tot de geldcirculatie. Onze regering neemt tal van maatregelen op het gebied der werkloosheidsbestrijding.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Bonifatius

Heidenzendeling en kerkorganisator.

I.

Wanneer Bonifatius in 716 als zendeling onder de Friezen optreedt, is in deze landen nog hecht en sterk het bolwerk van het heidendom. In heel Europa heeft het Christendom nog weinig invloed. De Islam is Spanje binnengedrongen en rechts van den Rijn zijn alle volksstammen nog in de macht van het heidendom. Rome heeft al-

leen zeggenschap in een gedeelte van Engeland, in het rijk der Franken en Longobarden, van de Pyreneeën dus, tot aan de monding van den Rijn.

Rechts van den Rijn zijn hier en daar verstrooid enkele zendingsposten te vinden van Iersche en Schotsche monniken, die geregeld versterking ontvangen uit hun moederkloosters.

In één van die ontvangt ook Bonifatius de priesterwijding. Hij neemt er al spoedig een vooraanstaande plaats in en krijgt een groot aandeel in de kerkelijke beweging van die dagen. Want wanneer er een oneenigheid uitbreekt in de kerkelijke wereld in het rijk van koning Inc, besluit men enkele gezanten te zenden naar den aartsbisschop van Canterbury. Met bijna algemeene stemmen wordt dan Bonifatius tot leider van deze missie aangewezen. Hiermee alleen al is zijn plaats in de kerkelijke wereld genoeg geteekend. Zoo kon hij zich ook praktisch inwerken in de vragen van het kerkelijk leven van die dagen. Een prachtige carrière lag voor hem open.

Maar „de dienst van Christus en zijn lust tot zwerven” deden hem Engeland verlaten. 716 trekt hij, even veertig jaar oud, met twee of drie monniken naar Friesland. Politieke gebeurtenissen, een opstand van den Friezenkoning Radboud tegen Karel Martel, maakten een ontijdig einde aan zijn eersten zendingsarbeid. Hij wordt gedwongen naar Engeland terug te keeren. Daar wil men hem wijden tot abt van het klooster in Nhutselle. Maar de zendeling ziet zijn roeping anders. Niet het rustige leven in het klooster, het zwervende, avontuurlijke leven op het zendingsveld trekt hem. Hij slaat de benoeming af.

Zonder meer naar Friesland terugkeeren kan hij ook niet. Hij heeft de gevaren daar gezien en de ontzaggelijke taak, die daar ligt. Achter Friesland weet hij het heidensche Germanië, Friezen, Saksen, Slaven.

Wel kende hij de enkele voorposten der angelsaksische zendelingen, die in groote onafhankelijkheid zelfstandig werkten, maar hij zag duidelijk ook hun kleine kracht, omdat ze misten de doelbewuste eenheid, die in de geweldige taak, de christianisatie van Germanië, noodig was.

Bonifatius heeft dit manco klaar gezien. Het is daarom vooral dat hij, voor hij weer uittrekt, contact zoekt met den Paus. 718 gaat hij naar Rome, waar hij in nauw contact komt met Gregorius de tweede. Met hem bespreekt hij meermalen de belangen van het zendingswerk in Germanië. Als hij het volgend jaar terugkeert, geeft de Paus hem een brief mee, gedateerd 15 Mei 719, waarin hij geprezen wordt om zijn afhankelijkheid van den heiligen Stoel. Tevens ontvangt hij de opdracht om te prediken aan de heidenen en vooral te berichten over den voortgang van het werk.

Geen terrein wordt genoemd, maar Bonifatius had stellig het oog op de landen ten Oosten van den Rijn en ons land.

In den loop der volgende drie en half jaar werkt hij dan eerst in Friesland en later in Hessen-Thüringen.

In den zomer van 722, als hij vele duizenden heidenen „gereinigt” heeft van hun ingekankerd heidendom en hen gedoopt heeft, zendt hij een brief naar Rome om den Paus op de hoogte te brengen „van al de dingen, die door Gods genade door hem zijn volbracht”, en om advies van den heiligen Stoel te ontvangen in vele dingen, „die de ontwikkeling van het volk en den dagelijkschen nood van Gods kerk aangaan”.

In antwoord op dezen brief wordt Bonifatius naar Rome geroepen en 30 Nov. 722 tot bisschop gewijd. De Paus geeft hem daarbij tevens de verzekering van zijn bijzondere vriendschap.

Men moet daarin iets meer zien dan een zekere welwillendheid. De Paus heeft de betekenis van Bonifatius' werk scherp gezien en wilde daarom hem zoo nauw mogelijk aan zich verbinden. Rome moest de stuwende kracht worden in Germanië.

Bij eede heeft Bonifatius zich verbonden trouw te blijven aan het heilige katholieke geloof. „Ik zal mij op geen enkele wijze met wie dan ook verbinden tot schade van de eenheid der katholieke kerk, maar mijn arbeid alleen den dienst der kerk wijden en mij altijd ter beschikking stellen van den heiligen Apostel Petrus en zijn plaatsvervanger”.

Sterker kon wel niemand zich binden in absolute gehoorzaamheid aan den pauselijken Stoel. Deze eed heeft heel Bonifatius' levenswerk verder bepaald.

In Germanië gaat dan Rome's macht heerschen. Met brieven van den Paus keert de zendingsbisschop naar zijn terreinen terug. Deze documenten onderstrepen alle de groote macht van den Paus. Bonifatius heeft zich in dienst gesteld van het groote doel van Rome, de eene katholieke kerk onder Rome's heerschappij. Als Rome's kampioen moet hij Rome's wetten over de Alpen dragen. Zoo wordt de heidenzendeling de kerkvorst in dienst van Rome. De organisatie, meer dan de planting der kerk vraagt dan al zijn aandacht.

Nadat hij in de lente van 723 Karel Martel heeft bezocht neemt hij zijn werk in Hessen en Thüringen weer op. In een brief aan de volkeren dezer landen herinnert de Paus hen aan de zending van Bonifatius als hun bisschop. Hij vraagt

van hen en hun hofschouwt en houden.

De laatste is gedateerd enkele maanden na aangelegd.

Wanneer pauselijk Bonifatius ten ziele zijn voor zekering sterkt de door de fatius ver-

Hessen biografe „Vele aanhinge ren echt ren, een anderen kennis e- densch niet me de bij in de bu erbij, die van hun eerste sl deed de viel zoor gelijke d nen en e- gevloekt. Daarop den boor

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.

Als in werken is typeer apostel „gemaakt. grond vo- Wanneer kleedt de bisschop Rome. De groote p wachten daarom hij gehoe zijn werl om ond werken? Een br heel du heeft be- Maar Hij moet voor Ro Als hij von van derde. E priesters- Zij zullen moeten b zijn, die dan zullen hem uit- De and volk van den Hee aan te n naren de pen en z zag zal weigeren vonnis. De laa autoriteit strepen. van den Zooals h „katholie Blijktba volgende hij in B burg en Paus: „ want gij voerd, z- Na de van drie reeds in cilie bije gramma. De strijd de Room Z.